

Kommunala risk- och sårbarhetsanalyser – Används de?

”Vårt samhälle blir alltmer sårbart” är säkert en formulering du känner igen. Faktum är att vårt samhälle är fullt av risker, stora som små, och för att minska dessa gör varje kommun en risk- och sårbarhetsanalys. Analysen ska bland annat hjälpa politiker att ta beslut om åtgärder som kan minska samhällets risker och i denna artikel ställer vi oss frågan om detta faktiskt händer?

Risk definieras inom vetenskapen som en potentiell händelse med ett negativt utfall. Det kan exempelvis vara risken att du ska bli påkörd på väg till jobbet eller skolan. Du hanterar säkert detta genom att använda cykelhjälm, lysen eller reflexer. Kanske är du extra försiktig när det är halt. Du riskhanterar helt enkelt som vetenskapen kallar det. Det kan även vara mycket större än så. Föreställ dig istället händelser som påverkar hela samhällets funktion, till exempel en översvämning eller en snöstorm. Här är riskhanteringen inte så enkel som att använda hjälm eller reflexer. Hur kan vi i samhället egentligen hantera sådana händelser? En viktig del är förstås planering. Denna planering kan utgöras av att man försöker förutse var sådana händelser kan ske och hur samhället påverkas om en sådan händelse inträffar. Det är detta som görs i en risk- och sårbarhetsanalys.

Svenska kommuner är idag enligt lag skyldiga att ta fram en risk- och sårbarhetsanalys inom sitt geografiska område. Analysen ska bland annat bidra med information om samhällets risker och upplysa allmänheten om dessa. Den ska även vara ett beslutsunderlag för beslutsfattare kopplat till risk och säkerhet. Detta innebär att personer som beslutar om åtgärder för att minska samhällets risker ska kunna tillgodogöra sig och använda analysen. Om detta inte sker riskerar en del av nyttan med analyserna att försvinna, och arbetet med dessa riskerar att till viss del ske förgäves.

För att undersöka hur analysen används intervjuades personer som till vardags arbetar med analysen i åtta skånska kommuner om deras åsikter kring arbetet. Intressant nog visade intervjuerna att risk- och sårbarhetsanalysen sällan ligger direkt till grund för åtgärder som minskar samhällets risker. Varför det är så visade sig dock svårt att förklara. Vissa personer menade att engagemanget från politiker och beslutsfattare är bristande. De ser helt enkelt inte vad som måste göras och har många andra viljor att ta hänsyn till. Andra menade att bristerna istället finns i analysen. Analysen är i många fall för övergripande och innehåller osäkra bedömningar av vad som faktiskt kan tänkas ske i kommunen.

Just osäkerheten är kanske en av de största svårigheterna i samband med riskhantering. Det handlar om att uppskatta sannolikheten för framtida händelser som kan påverka samhället, och vad de kan få för konsekvenser. Riskhantering innebär med andra ord att man i viss mån spår i framtiden. Sådana händelser är av förklarliga skäl inte lätta att föreställa sig och människor tenderar ofta att i första hand uppmärksamma händelser som inträffat tidigare. Detta visar sig enligt personerna som intervjuades även gälla vid beslutsfattande i kommuner. Andra faktorer som påverkar beslutsprocessen är tillfälligheter, tillgängliga resurser, enskilda personers engagemang och i vissa fall till och med beslutsfattarens personlighet. I en kommun produceras dessutom löpande en mängd olika underlag som många gånger används framför risk- och sårbarhetsanalysen när beslut ska fattas.

Avslutningsvis kan vi konstatera att risk- och sårbarhetsanalysens roll som beslutsunderlag inte är helt tydlig och att det finns annan information som beslutsfattare istället grundar sina beslut på. Det är därför naturligt att ställa sig frågan om detta är optimalt? Kanske måste vi i ett system som skapats av människor och till stora delar utgörs av människor helt enkelt acceptera en viss variation, en viss mänsklig prägel på arbetet. Accepterar vi denna prägel bör vi även fokusera på att ge systemet de förutsättningar det behöver. Förutsättningar som utgörs av en tydlig roll- och ansvarsfördelning, tillräckliga resurser samt en fungerande uppföljning som säkerställer arbetets kvalitet.

Björn Nilsson & Anton Rydholm